

Tips:

- Maak de voorbereidende opgaven op het opgavenblad zelf. Bij open vragen is hiervoor extra ruimte opengelaten. De bijbehorende tekst(en) vind je achter de opgaven. Maak de voorbereidende opgaven voorin in een van de A4-schriften die je gaat gebruiken tijdens de cursus.
- Als een opdracht niet lukt: geen probleem, op de cursus helpen we je verder! Werk de vraag uit tot waar je kunt en ga verder met de volgende opdracht.

Veel succes!

Tekst 1 De misdaadparadox (Voorbeeldexamen-2015-1)

- 1p **1** Welke uitspraak over alinea 1 van de tekst ‘De misdaadparadox’ is juist, gelet op de eerste vijf alinea’s van deze tekst?
Alinea 1 laat zien dat
- A de begrippen ‘criminaliteit’ en ‘veiligheid’ door de jaren heen zijn veranderd.
 - B mensen criminaliteit minder accepteren naarmate hun omgeving veiliger is.
 - C oudere mensen criminaliteit anders ervaren dan jongere mensen.
 - D stadsbewoners zich minder van criminaliteit aantrekken dan plattelandsbewoners.
- 1p **2** Met welke combinatie van begrippen kan de inhoud van alinea 3 het beste getypeerd worden?
- A argument – weerlegging
 - B definitie – toelichting
 - C stelling – onderbouwing
 - D verschijnsel – voorwaarden
- “De introductie van die enquête is symbolisch voor een verandering in het denken over criminaliteit” (regels 70-72)
- 3p **3** Formuleer de onderbouwing voor deze uitspraak.
Baseer je antwoord op gegevens uit alinea 4. Gebruik maximaal 20 woorden.

tekstfragment 1

Harde hand of zachte dwang?

Nederland kende lange tijd een mild strafklimaat. Na de Tweede Wereldoorlog geloofden christelijke en sociaal-democratische denkers in de opbouw van een gemeenschap waarin misdaad goeddeels zou zijn uitgebannen, schrijft de sociaal-psycholoog Hans Boutellier in zijn boek *De Veiligheidsutopie*. Als de welvaart steeg, hoefde niemand meer te stelen. En als de samenleving rechtvaardig was, zou agressief gedrag verdwijnen, omdat niemand zich vernederd hoefde te voelen.

Bij een misdrijf had ook de gemeenschap een beetje gefaald: zij was niet bij machte gebleken het dwalende individu op het rechte pad te houden. Zowel christenen als socialisten hadden een zekere compassie met de dader. Voor christenen was hij een zondaar die van zijn dwalingen moest worden genezen. Voor socialisten een slachtoffer van een onrechtvaardig systeem.

naar: P. Giesen, de Volkskrant, 16 januari 2010

In tekstfragment 1 wordt anders gesproken over de dader dan in alinea 4 van de tekst 'De misdaadparadox'.

- 3p **4** Leg dit verschil uit. Gebruik maximaal 30 woorden.

In alinea 4 wordt positief gesproken over de slachtofferenquête.

- 2p **5** Citeer de zin uit het tekstgedeelte van de alinea's 5 tot en met 7 waarin duidelijk sprake is van directe kritiek op die enquête.

- 1p **6** Met welk begrip kan de functie van alinea 6 ten opzichte van alinea 5 het beste benoemd worden?

- A gevolg
- B samenvatting
- C tegenstelling
- D uitwerking

- 1p **7** Met welk begrip kan de functie van alinea 8 ten opzichte van de voorafgaande alinea's het beste benoemd worden?
- A constatering
 - B gevolg
 - C samenvatting
 - D voorbeeld

“Die gevoelens [van onveiligheid] zijn niet irreëel en hebben zeker niet alleen te maken met afgenomen tolerantie.” (regels 172-174)

- 1p **8** Welk type argumentatie wordt in alinea 9 gebruikt om dit standpunt te ondersteunen? argumentatie op basis van
- A autoriteit
 - B onderzoeksbevindingen
 - C vermoedens
 - D vooroordelen

In de tekst 'De misdaadparadox' komen geregeld onderzoekscijfers voor.

- 9** Hoe kan de algehele houding van de schrijvers tegenover onderzoekscijfers, zoals die blijkt uit deze tekst, het beste getypeerd worden?
- A Onderzoekscijfers bevatten 'harde feiten' omtrent veiligheid, maar dienen met wantrouwen benaderd te worden.
 - B Onderzoekscijfers weerspiegelen de werkelijkheid omtrent veiligheid en zijn dus beleidsbepalend.
 - C Onderzoekscijfers zijn belangrijk voor de benadering van veiligheid, op voorwaarde dat ze door ervaringsdeskundigen gesteund worden.
 - D Onderzoekscijfers zijn onmisbaar voor het denken over veiligheid, maar behoeven soms nuancering.
- 10** Welk van de onderstaande informatie-elementen hoort niet in een samenvatting van de tekst 'De misdaadparadox' thuis?
- A criminaliteitscijfers
 - B jongeren
 - C onveiligheidsgevoel
 - D veelplegers

Tekst 1 (Voorbeeldexamen-2015-1)

De misdaadparadox

(1) Stel, je woont in een grote stad en bent een jaar of 25. Je rekent er niet op, maar je weet dat het een keer kan gebeuren: je fiets wordt gestolen, er wordt bij je ingebroken of je wordt op straat beroofd en zelfs bedreigd met een mes. Als het jou gebeurt, ben je geschokt over hoe erg het is. De impact is onverwacht groot en de klap ijlt lang na. Maar je bent er niet verbaasd over dát het is gebeurd. Of, stel, je bent zestig en je woont in een boerderij op het platteland. De deur zit meestal niet op slot. Je kent iedereen in het dorp. En dan wordt er ingebroken. Je bent geschokt: iemand is in je huis geweest en heeft aan je spullen gezeten. De impact is groot. Maar daarbij komt dat je er verbaasd over bent dát het is gebeurd.

(2) De criminaliteit in Nederland daalt al jaren. Toch voelt een meerderheid van de bevolking zich onveiliger dan tien jaar geleden. Hoe is dat te verklaren? Naarmate er minder criminaliteit is in je omgeving, neemt de tolerantie af voor wat er gebeurt. Zo beschrijven criminologen de 'veiligheidsparadox'. Die paradox werd in 2002 in het boek *De veiligheidsutopie* beschreven door criminoloog Hans Boutellier. De paradox verklaart hoe het kan dat het volgens de cijfers al jaren veiliger wordt in Nederland, maar dat mensen zich niet veiliger voelen.

(3) Criminaliteit en veiligheid zijn geen statische begrippen. Ze veranderen en zijn onderhevig aan modes. In de jaren vijftig en zestig werd nog actief opgetreden tegen

souteneurs en uitbaters van bordelen. Vanaf 2000 kun je in Nederland legaal een bordeel runnen. Het omgekeerde geldt voor de verkoop van paddo's. Tien jaar geleden werden overal in het land smartshops geopend die legaal hallucinogene paddenstoelen konden verkopen. Maar sinds de minister voor Gezondheidszorg in december 2008 het paddoverbod heeft ingevoerd, is het verkopen ervan strafbaar. Ook de beleving van criminaliteit verandert. Veroorzaken scheldende hangjongeren overlast of bedreigen ze buurtbewoners?

(4) Vrijwel dagelijks worden cijfers gepubliceerd over misdaad, gedetineerden en recidive. Er zijn echter slechts enkele langlopende onderzoeken naar criminaliteit die iets zeggen over structurele ontwikkelingen. Misschien wel de belangrijkste is de slachtofferenquête. Sinds 1980 vraagt het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) mensen of zij het afgelopen jaar te maken hebben gekregen met criminaliteit. "De introductie van die enquête is symbolisch voor een verandering in het denken over criminaliteit", zegt Bert Berghuis, raadadviseur bij het ministerie van Justitie. Hij verzamelt en analyseert al decennia criminaliteitscijfers. "Tot het midden van de jaren zeventig was er eigenlijk heel weinig aandacht voor slachtoffers van criminaliteit. De dader was altijd het uitgangspunt: die moest opgepakt en gestraft of behandeld worden. Het slachtoffer stond daar helemaal

buiten.” Nu hebben slachtoffers spreekrecht in de rechtszaal. Maar de introductie van de slachtoffer-enquête markeert niet alleen een kentering in het denken over criminaliteit. Bijna dertig jaar na de introductie zijn deze gegevens een belangrijk uitgangspunt voor beleidsmakers en wetenschappers. De politie baseert er deels haar prioriteiten op, en voor wetenschappers zijn deze cijfers vaak het beginpunt van onderzoek.

(5) Toeval of niet, het jaar na de moord op Pim Fortuyn¹⁾ in 2002 beginnen de criminaliteitscijfers in Nederland te dalen. Steeds minder mensen zeggen tegen de enquêteurs van het CBS dat ze slachtoffer zijn geweest van lichte of zware criminaliteit. De criminaliteitscijfers zijn inmiddels zelfs gedaald tot ver onder het niveau van 1980, toen men voor het eerst grote groepen mensen enquêteerde. Als je aan mensen vraagt of het in Nederland veiliger is dan tien jaar geleden, blijkt echter dat een meerderheid van de bevolking zich in Nederland onveiliger voelt. De cijfers over het onveiligheidsgevoel zijn weliswaar ook gedaald en liggen nu op het laagste niveau sinds 1991, maar nog altijd denkt meer dan de helft van de Nederlanders dat het hier onveiliger wordt.

(6) Ook de politiecijfers (de aantallen aangiftes) lijken het beeld te bevestigen dat de criminaliteit sinds een piek in 2002 daalt. “Dat kan een indirect gevolg zijn van de moord op Pim Fortuyn”, zegt onderzoeker Roel Jennissen van het WODC, het onderzoekscentrum van het ministerie van Justitie. Na de parlementsverkiezingen van 2002 kwam er veel aandacht voor blauw op straat, op

130 managers bij de politie werd gekort en in een stad als Rotterdam werd veiligheid topprioriteit.

(7) Maar bij alle cijfers die wijzen op een afname van criminaliteit, zijn kanttekeningen te maken. Zo schieten slachtofferenquêtes op een belangrijk punt tekort: allochtonen en jongeren doen er minder vaak aan mee. ‘Onderrapportage’ noemen criminologen dat. Een groot deel van de criminaliteit komt in geen enkele statistiek terecht, doordat mensen denken dat het geen zin heeft aangifte te doen. Of doordat de criminaliteit door niemand anders dan andere criminelen wordt opgemerkt. Criminelen die elkaar onderling belazeren, doen geen aangifte. “Maar ook de gegevens die er wel zijn, zijn niet altijd makkelijk te interpreteren”, vertelt Ido Weijers, bijzonder hoogleraar jeugdrechtspleging aan de Universiteit Utrecht. Hij doet onderzoek naar jeugdige veelplegers in Utrecht. “De verdeling van geweld in categorieën is subjectief. Waar ligt de grens tussen een klap geven en mishandelen? Die is voor iedereen anders en speelt dus een rol bij de interpretatie van informatie uit slachtofferenquêtes.”

(8) Uit alle cijfers komt één ding helder naar voren. De gevoelens van onveiligheid worden vooral veroorzaakt door jongeren en geweld op straat. Uit onderzoek van TNS NIPO uit 2008 blijkt bijvoorbeeld dat agressie, zinloos geweld, jeugd en hangjongeren het meest worden genoemd als redenen voor het genomen gevoel van onveiligheid. Die gevoelens zijn niet irreëel en hebben zeker niet alleen te maken met afgenomen tolerantie. “Als je wat preciezer kijkt naar de aangiftes bij de politie”, zegt Jennissen van het

WODC, “blijkt dat de algehele daling van criminaliteit vooral komt door de afname van het aantal inbraken en
180 diefstallen (vermogensdelicten).”

Daarvoor zijn drie logische verklaringen: auto’s en woningen zijn steeds beter beveiligd – mensen nemen autoradio en TomTom mee de
185 auto uit – het aantal heroïneverslaafden is gedaald en, meer recentelijk, veelplegers worden strenger gestraft.

(9) Maar tegenover het dalend aantal diefstallen en inbraken staat een
190 stijgend aantal meldingen van geweld. En juist het gebruik van geweld schokt de samenleving en geeft burgers een onveilig gevoel. Wat verder opvalt, is dat de jeugd-
195 criminaliteit de afgelopen jaren – tegen de trend in – stijgt. Ook die vorm van criminaliteit geeft relatief veel zichtbare overlast voor de samenleving: uitgaansgeweld en
200 straatcriminaliteit hebben een grotere impact dan delicten als drugssmokkel en financiële fraude, die op het oog slachtofferloos lijken.

(10) Kunnen die twee ontwikkelingen
205 verklaren waarom een meerderheid van de Nederlanders denkt dat Nederland minder veilig is dan tien jaar geleden? Het is een bekend gegeven dat jongeren de belangrijkste
210 daders én slachtoffers zijn van criminaliteit. Crimineel gedrag begint vaak in de puberteit en bereikt een piek als de jongeren tussen de achttien en twintig jaar zijn. Om dit in
215 beeld te brengen, gebruiken criminologen de ‘age-crime curve’. In zo’n grafiek is te zien op welke leeftijd de meeste mensen uit een bepaalde groep crimineel actief zijn.

(11) Stijgt de jeugdcriminaliteit wel echt zoals de politiecijfers suggereren? Er is langlopend onderzoek waaruit blijkt dat jongeren níét

225 crimineel zijn dan twee decennia geleden. Het WODC vraagt sinds 1986 aan jongeren of zij zich schuldig hebben gemaakt aan overtredingen of criminaliteit zoals zwartrijden, diefstal of iemand verwonden.

230 Uit die rapportages blijkt volgens criminoloog André van der Laan van het WODC dat crimineel gedrag onder jongeren redelijk stabiel op een hoog niveau ligt: “Gemiddeld
235 zegt bijna 40 procent van de jongeren betrokken te zijn geweest bij één of meerdere vormen van criminaliteit, maar daarbij moet je in je achterhoofd houden dat jongeren
240 graag stoer doen. We gaan ervan uit dat vooral lichtere vergrijpen worden overdreven. Tegelijk zullen jongeren zwaardere vergrijpen eerder
verzwijgen.”

(12) Wat is waar: blijft de criminaliteit onder jongeren stabiel, zoals het
245 WODC van jongeren zelf hoort, of duidt het toegenomen aantal aangiftes tegen jongeren toch op een steeds crimineel wordende jeugd? De stijging van het aantal jongeren dat als verdachte wordt aangemerkt, kan volgens Van der Laan voortkomen uit meer aandacht van de
255 politie. Ook de normen over wat aanvaardbaar gedrag is en wat niet, veranderen. Wetenschappers spreken in dit verband wel over het criminaliseren van kattenkwaad. “Dat zien we
260 terug in de cijfers over jeugdcriminaliteit”, stelt Van der Laan.

(13) Deze zienswijze wordt bevestigd door hoogleraar Weijers. Hij vindt dat
265 harder wordt opgetreden tegen kleinere vergrijpen, bijvoorbeeld in het onderwijs. “Steeds meer scholen bewaken niet meer zelf de orde, maar spreken af met de politie dat die snel komt als er ruzie is. Dat
270 betekent dus dat het schoolplein tot

openbare ruimte wordt gebombardeerd en dat een vechtpartij met een bloedneus al heel snel als ‘openlijke geweldpleging’ de statistieken ingaat.” Incidenten die vroeger werden afgedaan met een gesprek (al dan niet in aanwezigheid van de ouders) kunnen nu strafzaken worden. Het aantal ‘flutzaken’, zo rapporteren parketsecretarissen van het Openbaar Ministerie²⁾, is daardoor enorm toegenomen. Volgens Weijers is het gevolg dat jonge kinderen een straf-

blad krijgen voor dingen die niet of nauwelijks als criminaliteit kunnen worden gekwalificeerd. Relatief normaal gedrag van jongeren wordt ‘gecriminaliseerd’.

(14) Het lijkt erop dat gevoelens van onveiligheid niet alleen worden veroorzaakt doordat vaker geweld wordt gebruikt en jongeren criminelier zijn. Er wordt ook minder getolereerd: de politie wordt sneller ingeschakeld. En dat is in lijn met de paradox van Boutellier.

*naar: Jan Meeus en Merel Thie
uit: NRC Handelsblad, 14 november 2009*

noot 1 Pim Fortuyn (1948-2002) was een Nederlands politicus voor PvdA, VVD, Leefbaar Nederland en tot slot Lijst Pim Fortuyn. Fortuyn werd in mei 2002 vermoord.

noot 2 Het Openbaar Ministerie (OM) vormt samen met de rechters de rechterlijke macht en bepaalt wie voor de rechter moet verschijnen, en voor welk strafbaar feit.

Ter afsluiting

Je hebt de voorbereidende opgaven af, dat is een goed begin van je cursus. Om straks gericht de uitdagingen van Nederlands aan te pakken kan je vast opschrijven welk(e) onderwerp(en) jij lastig vindt en waarom. Dit zorgt ervoor dat onze docenten jou nog gerichter kunnen helpen!